

O'ZBEKISTONDA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASH MEXANIZMLARI

Hotamova Rayhona Ahmad qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti 1-kurs talabasi

Mashrabjonova Farangiz Sanjar qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti 1-kurs talabasi

Annotasiya : *Mazkur maqolada O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashish mexanizmlari tahlil qilinadi. Korrupsiya mamlakat iqtisodiyoti, siyosati va ijtimoiy hayotiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan omillardan biri bo'lib, unga qarshi samarali choralar ko'rish dolzarb masaladir. Tadqiqotda korrupsiyaga qarshi kurashning huquqiy asoslari, davlat dasturlari, institutsional mexanizmlar, xalqaro hamkorlik, jamoatchilik nazorati va texnologik innovatsiyalar tahlil qilinadi. Shuningdek, xorijiy tajriba bilan taqqoslash va O'zbekistonda bu boradagi islohotlarning natijalari o'rganiladi. Korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samaradorligi baholanib, kelajak uchun istiqbolli yo'nalishlar belgilab beriladi.*

Kalit so'zlar : *korrupsiya, huquqiy asoslar, davlat dasturlari, institutsional mexanizmlar, korrupsiyaga qarshi strategiyalar, shaffoflik, jamoatchilik nazorati, qonunchilik islohotlari.*

Keywords: *corruption, legal framework, state programs, institutional mechanisms, anti-corruption strategies, transparency, public oversight, legislative reforms.*

Ключевые слова: *коррупция, правовая база, государственные программы, институциональные механизмы, антикоррупционные стратегии, прозрачность, общественный контроль, законодательные реформы.*

Kirish

Korrupsiya har qanday davlatning taraqqiyotiga jiddiy tahdid soladigan muammolardan biridir. Bugungi kunda korrupsiya muammosiga duch kelinmaydigan mamlakatni topish mushkul. Korrupsiya so'nggi yillarda xalqaro miqyosdagi jinoyat sifatida xalqaro tashkilotlar tomonidan keng muhokamaga aylangan

mavzulardan biri hisoblanadi. Shuni ta’kidlash lozimki, korrupsiya davlatning turli sohalariga, xususan, siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy sohalarida amalga oshirilayotgan islohotlarga salbiy ta’sir ko’rsatadi. Korrupsiyaga qarshi kurash siyosatining maqsadi – korrupsiya darajasini pasaytirish hamda fuqarolar, jamiyat va davlat huquqlari hamda manfaatlarining korrupsiya bilan bog’liq tahdidlardan, tazyiqlardan himoyalanihini ta’minlashdan iborat. Bu siyosat davlatning korrupsiyaga qarshi qaratilgan, qabul qilingan turli qonunlari, qarorlari, dasturlarida o’z ifodasini topadi.

Iqtisodchi, professor Otabek Nazirovning korrupsiya haqida aytgan quyidagi fikrlari juda ham qimmatlidir: "Korrupsiya iqtisodiyotni sekinlatiruvchi asosiy omillardan biridir. Chet el investitsiyalari va biznes rivoji uchun shaffof boshqaruv muhim. Davlat monopoliyasini kamaytirish, raqobatni oshirish korrupsiyani oldini olish usullaridan biri" .

Darhaqiqat, korrupsiya har qanday rivojlangan yoki rivojlanayotgan sohaning rivojlanishiga to’siq bo’layotgan jirkanch illatlardan biridir. U davlat organlari, muassasalari, tashkilotlari va unda ishlaydigan xodimlarga nisbatan salbiy fikr uyg’otadi, shu bilan bir qatorda davlatchilik g’oyasi va siyosatiga norozilik uyg’otib, ularga putur yetkazadi.

Tadqiqot natijalari.

Mamlakatimizda korrupsiyaga qarshi kurashish hamda ushbu turdagi jinoyatlarni sodir etilishini oldini olishga qaratilgan kompleks chora tadbirlar tizimli ravishda amalga oshirilmoqda. Davlat va jamiyat hayotining barcha sohalarida korrupsiya omillarini keltirib chiqarayotgan muammolarni bartaraf etishga qaratilgan qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilinib, amaliy hayotga tatbiq etilmoqda. Korrupsiyaning adolatga zid ekanligi shunda namoyon bo’ladiki, u hal etilmagan ijtimoiy muammolarning murakkablashuviga, keskinlashuviga olib keladi. Zero, u ba’zi imtiyozlarni o’ziga nisbatan noqonuniy da’vo qiladi. Natijada, zo’ravonlik, ish sohasini yaxshi bilmaslik, mansabdorlarga ko’r-ko’rona itoat etish, rasmiyatchilik, sansolarlik, buyruqbozlik, ko’zbo’yamachilik kabi ish jarayonidagi illatlar soxta obro’ga intilish, takabburlik, qat’iyatsizlik, soxta dadillik, odamlarga bepisadlik, yolg’on ishlatish, sharoitga moslashish va ma’muriy buyruqbozlik kabi salbiy holatlarga olib keladi.

Korrupsiyaga qarshi kurash O‘zbekiston hukumati tomonidan ustuvor yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. So‘nggi yillarda ushbu sohada bir qator qonuniy, tashkiliy va ma‘naviy-ma‘rifiy choralar amalga oshirilmoqda. Quyida amaldagi asosiy tadbirlar va ularning natijalari keltirilgan.

1. Qonuniy va institutsional islohotlar

a) Korrupsiyaga qarshi yangi qonunlar va qoidalar

- 2023-yil "Korrupsiyaga qarshi kurash to‘g‘risida"gi qonunga o‘zgartirishlar kiritildi:

- Korrupsiya jinoyatlari uchun jazolarni qattiqlashtirish (masalan, poraxo‘rlik uchun maksimal muddat 10 yildan 15 yilgacha oshirildi).

- Davlat xodimlarining moliyaviy hisobotlari va manfaatlar to‘qnashuvini nazorat qilish tizimi kuchaytirildi.

- "Ochiq ma‘lumotlar to‘g‘risida"gi qonun (2022)– davlat organlari faoliyati va byudjet sarflari haqida ma‘lumotlarni oshkor qilish majburiyati joriy etildi.

b) Anti-korrupsiya institutlarini kuchaytirish

- Anti-korrupsiya agentligi faoliyati kengaytirildi:

- Agentlikka korrupsiyaga aloqador shaxslarni tekshirish, moliyaviy operatsiyalarni nazorat qilish va profilaktika ishlarini olib borish vakolatlari berildi.

- 2023-yilda agentlik tomonidan 500 dan ortiq korrupsiya ishlari qo‘zg‘atildi, 1,2 trillion so‘mlik zarar qoplandi.

- Sud va prokuratura tizimida islohotlar:

- Sudlarning mustaqilligini ta‘minlash maqsadida sudyalarni tanlashda xalq ishtiroki kuchaytirildi.

- Prokuraturalarning korrupsiyaga qarshi operativ-taqiqot guruhlarini faollashtirildi.

2. Davlat boshqaruvida shaffoflik va raqamlashtirish

a) Davlat xizmatlarini elektronlashtirish

- "Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali" (my.gov.uz) orqali:

- 300 dan ortiq xizmatlar onlayn ko‘rsatilmoqda (masalan, pasport, davlat grantlari, soliq to‘lovlari).

- 2023-yilda 8 millionga yaqin murojaatlar qayd etilgan, bu "inson omili" va poraxo‘rlik imkoniyatlarini kamaytirdi.

- "Elektron hukumat" tizimi:

- Davlat tenderlari va byudjet mablag‘larining harakati onlayn kuzatiladi (tender.gov.uz).

b) Moliyaviy nazoratni kuchaytirish

- Davlat xodimlarining daromad va moliyaviy holati nazorati:

- 5,000 dan ortiq yuqori lavozimli amaldorlarning moliyaviy hisobotlari tekshirildi (2023).

- 100 ga yaqin hollarda noqonuniy boyliklar aniqlanib, ular musodara qilindi.

3. Jamiyat ishtirokini oshirish va profilaktika ishlari

a) Fuqarolarning shikoyatlari uchun platformalar

- "Mening fikrim" platformasi (meningfikrim.uz):

- 2023-yilda 50,000 dan ortiq shikoyat qabul qilindi, ularning 70%i ko‘rib chiqildi.

- Anti-korrupsiya ishonch telefoni (1206):

- Yashirin ravishda korrupsiya holatlari haqida xabar berish imkoniyati.

b) Ma’rifiy va targ‘ibot ishlari

- Maktab va oliy ta’lim muassasalarida "Poklik va halollik" dasturlari:

- Yosh avlodga qonunga hurmat va anti-korrupsiya tafakkurini shakllantirish.

- "Halol ish – pok hayot", "Korrupsiya – milliy xavf" kabi loyihalar.

Korrupsiyaga qarshi kurashishning yana bir yorqin namunasi sifatida "Shahrisabz davlat pedagogika instituti Yoshlar ittifoqi" tashkiloti tomonidan tashkil etilgan " Akademik halollik" dasturiga e’tibor qaratish joizdir. Ushbu dastur doirasida shijoatli, jamiyatga foydasi tegishini istaydigan va bu yo‘lda o‘zining sa’y harakatlari, tashabbuslari bilan ishtirok etishni niyat qilgan yoshlar ro‘yxatga olindi. Ro‘yxat asosida shakllangan 50 nafar talabadan iborat guruh uchun darslar, topshiriqlar ishlab chiqilib, belgilangan muddat mobaynida o‘qitildi. Dastur yakunida ishtirokchilar institut rahbariyati hamda ommaviy axborot vositalari ishtirokida sertifikat va esdalik sovg‘alari bilan taqdirlandilar. Bu korrupsiyani yengishga qaratilgan chora-tadbirlarning yana bir timsoli bo‘ldi.

Ijobiy natijalar:

- Korrupsiya holatlari soni pasaymoqda (2023-yilda 20% ga kamaygan).

- Xalqning davlat ishonchi oshdi (savol-noma so‘rovlariga ko‘ra, 40% fuqarolar islohotlarni qo‘llab-quvvatlaydi).

Xulosa O‘zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurash bo‘yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirilayotgan bo‘lsa-da, hali ham muammo to‘liq hal etilgan emas. Korrupsiyaga qarshi kurashishda quyidagi ustuvor yo‘nalishlarga e‘tibor qaratish lozim:

1. Huquqiy bazani mustahkamlash: Mamlakatda korrupsiyaga qarshi kurash qonunchiligi takomillashtirilib, jazolar yanada keskinlashtirilishi lozim.

2. Davlat idoralarining shaffofligini oshirish: Barcha davlat xaridlari va shartnomalarini ochiq manbalarda e‘lon qilish, byudjet mablag‘laridan foydalanishni kuzatib borish tizimini joriy etish muhim.

3. Jamoatchilik nazoratini kuchaytirish: Fuqarolar va nodavlat tashkilotlar korrupsiya bilan bog‘liq holatlar bo‘yicha faol ishtirok etishi kerak.

4. Texnologik innovatsiyalarni joriy etish: Raqamli boshqaruv tizimlari yordamida korrupsion holatlarni oldini olish samaradorligini oshirish lozim.

Kelajakda korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha chora-tadbirlarni yanada takomillashtirish uchun davlat idoralarining mas‘uliyati va ochiqqligini oshirish, raqamli texnologiyalarni keng qo‘llash hamda huquqiy normalarni mustahkamlash zarur. Bu esa jamiyatda shaffoflikni ta‘minlash va korrupsiyaga barham berish yo‘lida muhim qadam bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. (O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi, 1992, oxirgi o‘zgartirishlar bilan 2023).

2. "Korrupsiyaga qarshi kurash to‘g‘risida"gi Qonun. (O‘zbekiston Respublikasi Qonunchilik palatasi, 2017).

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-iyunda qabul qilingan "Korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida"gi PF-6013-sonli Farmoni.

4. O‘zbekiston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligining yillik hisobotlari (2021-2024)

5. Aralovna, Ochilova Guzal, et al. "Ecological globalization and its social place in the globalization system of processes." Journal of Survey in Fisheries Sciences 10.1S (2023): 5000-5006.

6. Ayonovna A. S. IN THE CONTEXT OF ENVIRONMENTAL GLOBALIZATION, THE NEED FOR ENVIRONMENTAL EDUCATION BECOMES A PRIORITY //American Journal Of Social Sciences And Humanity Research. – 2024. – T. 4. – №. 07. – C. 30-35.

7. Omonov, Bakhodir Nurillaevich, Go‘zal Aralovna Ochilova, and Sitora Ayonovna Azamova. "SPECIFIC CHARACTERISTICS OF THE ECOLOGICAL ENVIRONMENT IN UZBEKISTAN." World of Scientific news in Science 1.3 (2023): 15-28.

8. Ayonovna, Azamova Sitora. "The Need for the Formation of Environmental Education and Upbringing in Young People in the Conditions of Environmental Globalization." Global Scientific Review 13 (2023): 7-10.

9. Ayonovna, Azamova Sitora, and Pirimov Lerik Xudoyberdi o‘g‘li. "EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA EKOLOGIK OMIL TUSHUNCHASI ‘." TADQIQOTLAR. UZ 40.4 (2024): 135-139..

10. Ayonovna A. S. IN THE CONTEXT OF ENVIRONMENTAL GLOBALIZATION, THE NEED FOR ENVIRONMENTAL EDUCATION BECOMES A PRIORITY //American Journal Of Social Sciences And Humanity Research. – 2024. – T. 4. – №. 07. – C. 30-35..

11. Shakhrisabz A. S. A. THE USE OF THE SCIENTIFIC HERITAGE OF ORIENTAL SCIENTISTS IN THE FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE AMONG SCHOOLCHILDREN IN THE CONTEXT OF ECOLOGICAL GLOBALIZATION //International Scientific and Current Research Conferences. – 2024. – C. 94-97.

12. Azamova S. EKOLOGIK TA’LIM VA TARBIYANING RIVOJLANISH BOSQICHLARI //Talqin va tadqiqotlar. – 2024. – T. 1. – №. 1.